

Adabiyot - o`zlikni anglashga yo`l: Ogahiy merosi

Адабиёт — ўзликни англашга йўл: ОГАХИЙ МЕРОСИ

Тили ва адабиёти ўлмаган миллат яшайверади, деган гапларга эътирозимиз бўлмаса-да, ўз тақдирига беларво миллат ҳётбахш тили ва адабиётининг ўзини йўқлика маҳкум қилиши мумкинлигини ҳам унутмаслигимиз керак. Мана шундай аҳамиятли масалага ҳукуматимиз томонидан, хусусан, кейинги даврларда алоҳида эътибор қаратилалётани миллатнинг ҳар бир вакили қалбида шукроналих ҳиссини уйғотади.

20 май куни Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллати болиги барпо этилган Адаблар хиёбонига ташриф буюрган Президент Шавкат Мирзиёевинг "Адабиёт халқининг юраги, элининг матнавиятини кўрсатади. Буғунги муроқкаб замонда оидамлар қалбига йўл топиш, уларни эзгу максадларга илҳомлантирища адабиётнинг таъсиричан кучидан фойдаланиш керак. Ажоддлар меросини ўрганиш, буюк мадданиятимизга муносиб буюк адабиёт яратиш учун ҳамма широитларни яратамиш", деган сўзлари нафакат буғунги жаҳреён учун, балки миллатнинг ёртаниги тақдири, келажаги учун ҳам дастурламада бўлиши лозим.

Ўзбек халқи дунёнинг барча халқларига ҳам насиб қиласкермagan беқиёс маънавии меросга эга. Ана шундайдай салмоқли мероснинг муҳим бир кисми она тилимиздан яратилган ҳамда ватандошлиаримиз қаламига мансуб жаҳон адабиётининг бебаъду намунахари билан бўйлаша оладиган бадиий адабиёт дурдоналаридир.

Ўзбек халқигина эмас, бутун турк-кўйзабон миллатлар фарҳанландиган, ижодидан баҳраманд даҳолардан бири, шубҳасиз, шоир, муаррих, таржимон Муҳаммад Ризо Огахийдир. Огахий салмоқли лирик мероси жамланган "Ошиқ тумори" ("Тавзизу-л-ошиқ") девонидар ташкири Шермуҳаммад Мунис қаламига мансуб "Жаннатлар боғи" ("Фирдавс-и-ниబот")дек мухташам асарни поёнига etказган ва ўзи Хива хонлиги, моҳияттан Марказий Осиё тарихига онд беш бебаъду тарихий асар яратган муаррих, форс ва усмонли турк тилларидаги ўн тўқизта муҳим бадиий ҳамда тарисий асарларни она тилига уйғирган таржимон сифатидан ўзбек адабиётida алоҳида мақомга эга шахсdir. Адабий, тарихий, таржима асарлари бадиий киммати беландлиги, тилимиз икониятларидан кенг фойдаланганлиги, халқ манфаат топадиган ижтимоий-сийёсий фикрларга бойлиги, маънавий-тарбиявий аҳамиятининг бекиёслиги каби жиҳатлар Огахийни халқи раввища Алишер Навоийга энг муносиб издошилар орасида пешқадамлар сафига кўшади.

Тарихимизнинг кайси палласида катта ютукларга еришган, жаҳоннинг илгор халқларидан бирига айланган, "оламни маҳмәй айлаган", жуда бўлмагандан, бирорининг кўлига қарамаган

бўлсак, ажоддлардан мерос ана шундай юксак маънавий мезонлар билан шағанг пайтимиз бўлган. Шунинг учун ҳам бугунги кунда ҳукуматимиз томонидан тил ва адабиётта, миллий меросимизга эътибор масаласи кун тартибида муҳимлигини йўқотмай тургани, тўғрироги, бу масала доимий кун тартибида эксанлигинг туб мояйти ҳам шунда. Ҳалиқимиз, ҳукуматимиз шуннинг учун ҳам бисага ана шундай шукуҳли мерос қолдирган, ушбу маънавий ҳазинани бойитишга ҳисса кўшган ҳар бир бобоқалонимизни кадрлайди, уларга муносиб вориси

булишига интилади. Буғунги кунда меросига ҳукумат даражасида алоҳида эътибор қаратилалётган даҳолардан бири, ўз таъбири билан айтганда, "шоири донон даврон", шу билан бирга, ҳар бир саҳифаси авлодларга ибрат дарси бўлган тарихий асарлар муаллифи, катта кўламдаги тарихий, бадиий, ахлоҳий асарлар таржимони, "Нече умрлар қилдинг ахли жоҳга хизмат, Тарк этиб они эмди факр элига хизмат кўли" дега халқ хизматига бел боғлаган давлат ва жамоат арбоби Муҳаммад Ризо Огахийдир.

Мамлакатимизда кейинги йилларда Огахийни ўрганишга қизиқиши тобора ортиб бормоқда. Ҳусусан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Мажмасасининг 2019 йил 20 мартағи "Муҳаммад Ризо Эрниёзбек ўғли Огахий таваллудининг 210 йиллигини нишонлаш ҳамда Хива шаҳрида Огахий ижод мақтабини ташкил этиш тўррисида" қарори ижроси доирасида кўпкаб ишлар амалга оширилди. Жумладан, мазкур қарорнинг 3^ю-бандига мувофиқ, 2019 — 2021 йилларда Огахий асарлари тўпламини нашр қилиш вазифаси белгиланган. Мазкур тарисий ҳуқъжатнинг край этилган банди ижроси сифатидан буғунга кунга қадар мазкур силсилисаннинг 8 жилди "Sharq" нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси томонидан ҳар бири 1000 нусхадан нашридан чиқди. Ушбу катта кўламни ишнинг юзага чиқишида Фанлар академиясининг Абу Райрон Беруний номидаги Шарқшунослик институти, Ҳоразим Мамун академияси хисматлари катта бўлмоқда. Огахий ижод мақтабига Шарқшунослик институти кўлэзмалар фондидан сакланадиган мутафаккирнинг ноёб дастхат кўлэзмаларидан фотонусхалар тақдим

килиниди. Огахий ижод мақтаби ўқувчиликарига мутафаккир ижодининг бирлашми манбалари билан таништириш мақсадидан институт ходимлари томонидан маҳорат дарслари ўтилди. Қарор ижросини таъминлаш мақсадидан, Огахий ўй-музейи замонавий талаблар асосида реконструкция қилинди, шоирнинг кўлэзмаларидан (муляж) тақдим этилди. Эндилиқда Тошкент давлат шарқшунослик университети кошида "Огахий шарқшунослик жамият" ташкил қилиниб, шоир мероси тадқиқига тизимли равища киришилмоқда.

Огахийни ўрганиш, тарғиб этиш, уни англашга интилиш, хуллас, Огахийдан огоҳлик топиш бобида қилинган ишлардан кўра қиласкермagan ишларимиз кўпроқ, Албатта, Огахийдек даҳолар бутун бир миллатнингтина эмас, умумбашар фарзандларидир. Лекин бариибир, Огахийни ўрганиш, тарғиб қилиш, асарларини нашр этиш, хуллас, ғоят кенг кўламдаги ишларни амалга ошириш масъулити, асосан, биз ворислар зиммасида қолади.

Ватанимиз не-не даҳоларни тарбиялаб, вояғя етказган. Огахийнинг биргина қуйидаги байтининг магзини чақсак, биз соҳа қадрлаб, соҳа қадрларни тўла англаб етмайтган Ватанимизнинг нақдар буоқлигини англаймиз:

Бу гулсан сайдрин этсанг,
босма густоҳона турфоқни,
Ки ҳар гом остида
бир пайкари озода мадфундур...

Мамлакатимиз раҳбари хиёбонига ташрифи чоғида ўзбек адабиётини жаҳонга танитиш топширигини берди. Бу вазифани бажарища нафақат ўзбек ва қардош халқлар, балки дунё адабиётida ўз ўрнига эга бўлган Муҳаммад Ризо Огахий меросини чуқур ўрганишга бўлган эҳтиёж ҳамишига сакланниб қиласкеради.

Боҳром АБДУҲАЛИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Фанлор
академияси вице-президенти,
торих фанлари доктори,
профессор.